

Кучик Олександр Сергійович

Політичні наслідки міграційних процесів у контексті глобальних викликів для країн Східної Європи

УДК 32:314.74(4-11):327.5

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-1.28>

Кучик Олександр Сергійович
кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародної безпеки
та стратегічних студій
Львівського національного університету
імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна
ORCID: 0000-0001-9767-9520

Міграційні процеси в Східній Європі набувають особливого значення в умовах глобалізації та сучасних викликів, таких як економічна нерівність, демографічна криза та політична нестабільність. Регіональний контекст міграції є специфічним через історичні, соціально-економічні та політичні особливості, але він залишається недостатньо дослідженим. У науковій літературі питання впливу міграційних процесів на політичну систему країн Східної Європи досі не отримало належного висвітлення, що зумовлює необхідність комплексного аналізу цього явища. Метою статті є аналіз сучасних тенденцій міграційних процесів у Східній Європі, визначення факторів, які їх спричиняють, та оцінювання політичних наслідків міграційних процесів для країн регіону. Для досягнення мети дослідження використано комплексний підхід, який охоплює кількісний та якісний аналіз, систематизацію даних, порівняльний метод, а також методи аналізу та синтезу. Основну увагу приділено визначенню деструктивних і конструктивних політичних наслідків міграційних процесів. Результати дослідження продемонстрували, що міграційні процеси в Східній Європі мають як позитивні, так і негативні політичні наслідки. До позитивних належать формування міжнародної кооперації та залучення висококваліфікованих кадрів, що сприяє інноваційному розвитку. Негативні наслідки стосуються загострення соціальної напруженості, ризику зростання популізму та поглиблення політичної поляризації. Виявлено, що вплив міграційних процесів є неоднорідним і залежить від економічної та політичної стабільності країн-реципієнтів і країн-донорів. У статті зроблено висновок щодо необхідності розробки комплексних політик управління міграційними процесами, які враховують регіональні особливості Східної Європи. Подальше дослідження політичних наслідків міграційних процесів має сприяти створенню умов для мінімізації ризиків і максимізації потенціалу міжнародної міграції.

Ключові слова: міграційна політика, соціокультурна адаптація, демографічні зміни, регіональна стабільність, країни-донори, країни-реципієнти.

Актуальність дослідження. Міграційні процеси є одним із найбільш значущих явищ сучасного світу, які мають суттєвий вплив на соціально-економічний, культурний та політичний розвиток країн. У контексті глобалізації ці процеси посилюються новими викликами, такими як економічна нерівність, політична нестабільність, військові конфлікти, кліматичні зміни та пандемії.

Для країн Східної Європи міграційні процеси мають особливе значення. Регіон виступає транзитною зоною для мігрантів зі Східної Європи, Азії, Близького Сходу та Африки, одночасно постаючи перед проблемою власних хвиль еміграції, що спричиняє втрату людського капіталу. Такі тенденції створюють нові виклики для національної безпеки, внутрішньої політики та міжнародних відносин. Водночас політичні наслідки міграційних процесів можуть бути як деструктивними (зростання соціальної напруги, радикалізація суспільства, посилення популізму), так і конструктивними (зміцнення міждержавної співпраці, реформування політичних систем для адаптації до нових реалій).

Однак у науковій літературі відсутній ґрунтовний аналіз політичних наслідків міграційних процесів для країн Східної Європи. Більшість досліджень зосереджуються на економічних або соціокультурних аспектах, залишаючи поза увагою політичні трансформації, які відбуваються у зв'язку з міграцією. Розв'язання цієї проблеми є важливим для

формування ефективних державних політик, спрямованих на мінімізацію ризиків і використання можливостей, пов'язаних із міграційними процесами.

Мета статті – дослідити політичні наслідки міграційних процесів для країн Східної Європи в умовах глобальних викликів, а також визначити їхній вплив на політичну стабільність, державну безпеку та міжнародні відносини регіону.

Відповідно до мети сформульовано такі завдання:

- 1) проаналізувати сучасні тенденції міграційних процесів у Східній Європі в контексті глобалізації та світових викликів;
- 2) визначити фактори, що зумовлюють міграційні процеси в Східній Європі;
- 3) оцінити деструктивні та конструктивні політичні наслідки міграційних процесів для країн Східної Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри посилюваний інтерес до проблематики міграційних процесів у Східній Європі в умовах глобалізації, більшість досліджень зосереджується на аналізі загальносвітових тенденцій або специфіки міграційних потоків у Західній Європі та Північній Америці. Унаслідок цього особливості міграційних процесів у країнах Східної Європи залишаються недостатньо дослідженими, що створює значні наукові прогалини в розумінні їхнього характеру та наслідків.

Основи сучасного підходу до вивчення міграції закладено в роботах П. Чанї (P. Csanyi) [1] та В. Маркоса (V. Markos), які акцентують на впливі глобалізаційних чинників на міграційні процеси та їхньому значенні для соціально-економічного розвитку. Свою чергою, такі дослідники, як Н. І. Варга, Б. Г. Гвоздецька, Н. О. Нікон [3], М. А. Бучин і Н. О. Мархайчук [4], аналізували міграційні процеси в окремих країнах Східної Європи, однак їхні роботи здебільшого присвячені економічним аспектам і впливу трудової міграції. Політичний вимір міграційних процесів залишається на периферії академічного інтересу.

Незначна кількість досліджень, таких як праці Ю. В. Яковенка [5], О. А. Пробоїва та І. М. Білецької [6], присвячених політичним наслідкам міграції, переважно висвітлюють загальні тенденції без врахування регіональної специфіки. Зокрема, недостатньо дослідженими залишаються питання впливу міграції на політичну стабільність, формування міжнародної кооперації та зміну політичних пріоритетів у країнах Східної Європи.

Ця стаття спирається на наявні теоретичні напрацювання та має на меті подолання вказаних прогалин. У роботі проаналізовано соціально-економічні та політичні наслідки міграційних процесів, а також запропоновано новий підхід до оцінювання їхнього конструктивного та деструктивного впливу в регіональному контексті.

Таким чином, стаття покликана не лише відповісти на актуальні виклики, але й сприяти розширенню наукових знань про специфіку міграційних процесів у Східній Європі, усуваючи прогалини, наявні в сучасних дослідженнях

Виклад основного матеріалу дослідження.

Упродовж тривалого часу дослідження міграційних процесів перебувало здебільшого в полі зору економістів, соціологів та демографів, тоді як їхній політичний аспект залишався недостатньо вивченим [7, с. 318]. Вплив міграції на структуру й політику сучасних держав часто залишався в тіні інших, більш помітних проблем. Водночас міграція є невіддільною частиною складної системи внутрішньодержавних і міждержавних відносин, що формуються в умовах загострення глобальної конкуренції та транснаціоналізації політичного й економічного простору. Цей процес істотно впливає на сутність політичних систем і характер політичних процесів, перетворюючись на один із визначальних чинників сучасної політичної динаміки.

Зміни в глобальному середовищі, викликані посиленням міграційних потоків, змусили наукову спільноту переглянути підходи до вивчення цього явища. Від середини 1980-х років політичний аспект міграційних процесів стає предметом досліджень у галузях політології та права. Поступово утверджується розуміння того, що міграція населення – це не лише соціальний або економічний

феномен, але й потужний чинник, який впливає на стабільність, безпеку та політичну стійкість держав.

Як зазначає П. Д. Денисюк, уперше поняття «міграція» було використано в кінці XIX століття англійським ученим Е. Равенштейном у роботі «Закони міграції». Дослідник визначав цей процес як постійний рух, спричинений взаємодією кількох груп чинників – економічних, соціальних, політичних і особистих. Його висновки стали основою для подальшого вивчення закономірностей транскордонних переміщень і аналізу їхнього впливу на держави та суспільства [7, с. 319].

Сучасне розуміння міграції виходить далеко за межі пересування людей через кордони або в межах однієї країни. Вона трактується як реакція на зміни в політичному, соціальному та економічному житті суспільства. Міграційні рухи часто є індикатором стабільності або, навпаки, нестабільності політичних та економічних процесів у країні. Таким чином, вивчення політичних наслідків міграції є надзвичайно актуальним у контексті сучасних глобальних викликів і потребує комплексного підходу.

Історичний розвиток міграційних процесів тісно пов'язаний із хвилями глобалізації, які змінювали характер і масштаби переселення людей. Для більш глибокого розуміння цього явища в таблиці 1 представлено причинно-наслідковий зв'язок між міграцією та глобалізацією в різні періоди (табл. 1).

Сучасна міграційна політика Європейського Союзу базується на низці важливих угод і конвенцій, ухвалених упродовж останніх десятиліть. Серед найважливіших документів варто згадати Шенгенські угоди 1985 і 1990 років, які заклали основу для створення зони вільного пересування. Дублінська конвенція 1990 року визначила принципи відповідальності держав-членів за розгляд заяв про надання притулку. Маастрихтський договір 1992 року сприяв розширенню інтеграції в міграційній політиці, а Амстердамський договір 1997 року закріпив співпрацю у сфері юстиції та внутрішніх справ, включаючи питання управління міграційними потоками [8, с. 136].

Свобода переміщення громадян залишається одним з основних принципів та найвагоміших здобутків європейської інтеграції й функціонування Європейського Союзу. У статті 3 Договору про Європейський Союз чітко зазначено, що ЄС прагне створити «простір свободи, безпеки та справедливості без внутрішніх кордонів» [9], що забезпечить право на вільне пересування осіб у поєднанні з ефективними заходами контролю на зовнішніх кордонах. У документі також передбачено комплексний підхід до питань надання притулку, управління імміграцією, а також протидії злочинності. Це гарантує баланс між збереженням основних сво-

Таблиця 1

Причинно-наслідковий зв'язок між міграцією та глобалізацією в різні періоди

Період	Глобалізаційні процеси	Причини міграції	Наслідки міграції
XIX – початок XX ст.	Перша хвиля глобалізації (1870–1914): розвиток міжнародної торгівлі, промислова революція.	Розвиток економіки в США, відкриття нових робочих місць, зростання кількості й ролі транспорту та комунікацій.	Масова еміграція з Європи до США (60% мігрантів). Відкриття нових територій для заселення.
1914–1950 рр.	Сповільнення глобалізації через Першу світову війну, економічну нестабільність та інфляцію.	Політична та економічна нестабільність, упровадження жорсткіших заходів міграційної політики, особливо в США.	Зменшення обсягів міграції, обмеження доступу європейських мігрантів до США, посилення контролю над міграцією.
1950–1980 рр.	Друга хвиля глобалізації: економічне зростання, розвиток технологій, інтеграція ринків.	Розрив між рівнями економічного розвитку країн. Міграція з менш розвинених країн (Афганістан, Індія, В'єтнам) до більш розвинених.	Переселення низькокваліфікованих працівників до країн Заходу. Збільшення кількості міжнародних мігрантів до 99 млн осіб.
1980–1990 рр.	Початок третьої хвилі глобалізації: активізація міжнародної співпраці.	Запит на дешеву робочу силу в Західній Європі, США, Канаді та інших країнах.	Різне збільшення кількості мігрантів до 155 млн осіб, активізація європейської політики залучення робочої сили.

Джерело: складено автором на основі [7, с. 319].

бод громадян та підтриманням безпеки, що є фундаментом для функціонування об'єднаного європейського простору.

Завдяки принципу свободи переміщення громадян кількість іноземців, які проживають на території Європейського Союзу, досягла 21,8 мільйона осіб, що становить близько 5% усього населення ЄС. Значна частина цих людей, зокрема 13,3 мільйона, є громадянами інших країн-членів Союзу, що підкреслює активне використання права на вільне пересування. Наприклад, понад 3 мільйони румунів, близько 1,5 мільйона поляків, 1,4 мільйона італійців і майже 1 мільйон португальців знайшли нове місце проживання в інших державах-членах ЄС. Це свідчить про високий рівень інтеграції європейської спільноти, де свобода пересування слугує важливим інструментом для соціальної, економічної та культурної взаємодії між державами. Така мобільність сприяє не лише особистому розвитку громадян, але й посиленню взаємозв'язків у межах Союзу, роблячи ЄС більш згуртованим і динамічним у світовому масштабі [10, с. 94].

Особливості міграційної політики країн Східної Європи відображають як локальні виклики, так і загальноєвропейські тенденції. Упродовж останніх десятиліть регіон пережив значні зміни, зумовлені внутрішньою трансформацією держав та зовнішніми впливами, зокрема кризою біженців 2015–2016 років. Ці події стали яскравим індикатором серйозних проблем у реалізації спільної міграційної політики ЄС, висвітливши її низьку ефективність у критичних ситуаціях. Це явище було зумовлено низкою чинників, серед яких світова фінансово-економічна криза, «арабська весна», загострення ситуації в Лівії та війна в Сирії. Це змусило десятки тисяч біженців, переважно з Близького Сходу та Африки, шукати притулку в Європі,

часто ризикуючи життям під час небезпечних подорожей через Середземне море [11].

За даними Міжнародної організації з міграції, у 2015 році на маршрутах до Європи загинули 4054 особи, а у 2016 році ця кількість збільшилася до 5143 осіб. У 2015 році на зовнішніх кордонах ЄС було затримано 1,8 мільйона мігрантів, тоді як кількість поданих клопотань про притулок перевищила 1,2 мільйона [12]. Ці цифри стали серйозним випробуванням для системи управління міграційними процесами та надання притулку, що продемонструвало неготовність Європи ефективно реагувати на такі виклики. У цьому контексті країни Східної Європи, попри власні труднощі, були змушені адаптувати свою міграційну політику до умов, які значною мірою визначалися кризовою ситуацією на рівні всього ЄС.

Країни Східної Європи опинилися в центрі суперечок щодо розподілу мігрантів і біженців у межах Європейського Союзу. Однією з найбільш резонансних подій стала відмова держав Вишеградської групи (Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина) приймати квоти на переселення біженців, які активно підтримували Німеччина та інші західноєвропейські країни. Польща особливо гостро реагувала на цей план, запроваджуючи обмеження, які мінімізували можливість прихистку біженців із Близького Сходу та Африки [13, с. 77].

Проте в країнах регіону спостерігається різноманіття підходів до міграційної політики. Чехія, наприклад, реформувала законодавство щодо перебування іноземців, розширивши можливості довгострокового проживання, уточнила права на отримання віз і створила спеціалізовані платформи для іммігрантів. Румунія полегшила імміграційні процедури, давши можливість отримувати дозвіл на проживання строком до трьох років,

а також спростила шлях до громадянства для осіб, які сприяють збереженню румунської культури.

Словаччина також модернізувала свою міграційну політику через поправки до законів про працевлаштування, які забезпечують прозорість процесу найму мігрантів і встановлюють чіткі вимоги до роботодавців. У Болгарії ж прийнятий закон про мобільність, спрямований на рівність у правах працівників незалежно від громадянства, що передбачає як захист сезонних робітників, так і перспективу отримання постійного місця проживання після п'яти років легального перебування.

Таким чином, країни Східної Європи реагують на міграційні виклики по-різному, балансуючи між необхідністю захисту національних інтересів, вимогами ЄС та потребою адаптуватися до нових реалій глобалізації. Це відображає широкий спектр підходів до регулювання міграції – від жорстких обмежень до створення сприятливих умов для іммігрантів.

Східноєвропейські країни, такі як Україна, Польща та Румунія, характеризуються значними обсягами еміграції, що формують одну з найбільших груп емігрантів у регіоні. За даними 2022 року, Україна посіла перше місце серед європейських країн з приблизно 6 мільйонами осіб, які виїхали за межі країни. Польща та Сполучене Королівство зайняли друге та третє місця відповідно, маючи по 4,8 і 4,7 мільйона емігрантів. Російська Федерація за даними рапорту з міграції Міжнародної Організації з міграції, що була віднесена також до європейських країн, лідирувала за кількістю населення, яке проживало за кордоном, із майже 11 мільйонами емігрантів [14].

Окремо варто згадати Боснію і Герцеговину, яка у 2020 році мала найбільшу частку населення, що емігрувало. Значна кількість громадян залишила країну під час розпаду колишньої Югославії. Португалія, Болгарія та Румунія, що мають тривалу історію еміграції, також демонструють високий відсоток громадян, які проживають за кордоном. Ці тенденції вказують на складну соціально-економічну ситуацію в регіоні та особливості міграційних процесів, що мають значний вплив на демографічний стан країн Східної Європи.

У 2022 році Україна переживала стрімкі демографічні зміни, що вплинули на соціально-економічну сферу, обороноздатність та міжнародну позицію країни. Як зазначає О. Марущак, від початку повномасштабного воєнного вторгнення росії, населення України скоротилося на 6,7 млн осіб. Станом на травень 2023 року постійне населення країни становило близько 29 млн осіб [15]. Проте М. Науменко стверджує, що, за даними Міністерства охорони здоров'я, кількість населення станом на липень 2024 року склала 35,8 млн осіб [16]. За даними ООН, чисельність населення України станом на січень 2024 року склала 37 млн 441 тисячу осіб. При цьому в ООН, за словами В. Андрєєвої, передбачають збільшення кількості населення до 2026 року з наступним скороченням до 2100 року до 15,2 млн осіб [17]. Це зайвий раз підтверджує важливість вивчення міграційних процесів та їхнього прогнозування.

Основний напрямок української міграції – країни Європи. Станом на листопад 2022 року, за даними ООН, майже 7,9 млн українців залишили країну, і понад 4,8 млн із них отримали тимчасовий

Таблиця 2

Класифікація політичних наслідків міграційних процесів для країн-донорів

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Збільшення кількості прямих іноземних інвестицій через грошові перекази та накопичення капіталу мігрантами	Втрата висококваліфікованих кадрів («відтік мізків»), що послаблює конкурентоспроможність держави
Покращення міжнародного іміджу країни завдяки співпраці з державами, що приймають мігрантів	Політична нестабільність через залежність від грошових переказів і міграційних потоків
Можливість покращення якості політичних інститутів завдяки досвіду мігрантів, що повертаються	Погіршення якості державних інститутів через втрату освічених і активних громадян
Посилення міждержавної співпраці в питаннях міграції та безпеки	Зміна демографічного балансу, що може призвести до політичної поляризації
Можливості	Загрози
Формування діаспор, які сприяють розвитку політичних, економічних і культурних зв'язків із країнами, що приймають мігрантів	Політичний вплив діаспори, що може провокувати конфлікти між урядом країни-донора та країнами, що приймають мігрантів
Використання міграційних процесів для зміцнення міждержавних відносин і залучення інвестицій	Посилення контрабандних потоків і корупції в країнах-донорах та транзиту
Зміцнення транскордонної політичної співпраці через спільні політики управління міграцією	Надмірна залежність від політичних рішень країн, які приймають мігрантів, що зменшує суверенітет країни-донора
Можливість використання досвіду мігрантів у реформуванні політичної системи	Ескалація внутрішньої політичної нестабільності через незбалансовану міграційну політику

Джерело: власна розробка автора.

захист в інших країнах. Найбільшу кількість мігрантів прийняли Польща (1,5 млн осіб) та Німеччина (1 млн осіб). Інші країни, які надали прихисток українцям, це Чехія, Іспанія, Туреччина, Велика Британія, Франція, Словаччина та Молдова.

Залежно від того, до якої групи належить країна з огляду на міграційні тенденції, політичні наслідки будуть відрізнятися. З огляду на це, важливо систематизувати відповідні наслідки міграції для країн-донорів і країн-реципієнтів. У таблиці 2 представлено класифікацію політичних наслідків міграційних процесів для країн-донорів.

Для розуміння комплексного впливу міграційних процесів на політичну ситуацію в різних країнах необхідно проаналізувати їхні наслідки не лише для країн-донорів, але й для країн-реципієнтів. Ці наслідки суттєво відрізняються за своєю природою, ураховуючи специфіку держав, що приймають мігрантів, їхній соціально-економічний та політичний стан, а також масштаби й характер міграційних потоків. У таблиці 3 представлено класифікацію політичних наслідків для країн-реципієнтів.

Аналізуючи основні політичні наслідки міграційних процесів для країн-донорів та країн-реципієнтів, можна зробити висновок, що вони є багатогранними та неоднорідними.

Для країн-донорів міграція має як позитивні, так і негативні політичні наслідки. З одного боку, вплив робочої сили може сприяти зміцненню міжнародних зв'язків та політичній інтеграції через формування спільних політик та заходів. Крім того, емігранти здатні впливати на політичний устрій своєї батьківщини, зберігаючи зв'язок із країною походження та сприяючи політичному оновленню. З іншого боку, втрата висококваліфікованих кадрів часто ускладнює реалізацію довгострокових політичних стратегій розвитку, а також може підривати стабільність політичних інститутів через скорочення кваліфікованого людського капіталу.

Для країн-реципієнтів міграційні процеси також мають змішані наслідки. Позитивними аспектами є збільшення кількості висококваліфікованих фахівців, які сприяють інноваційному розвитку, технологічним удосконаленням та формуванню міжнародних ділових мереж. Водночас негативні наслідки пов'язані з культурною та соціальною роздробленістю, яка може призводити до політичної нестабільності, посилення соціального напруження та конфліктів.

Таким чином, міграційні процеси мають значний вплив на політичну сферу як країн-донорів, так і країн-реципієнтів. Для максимізації позитивних ефектів і мінімізації ризиків необхідно розробляти та впроваджувати збалансовані політики, які враховують інтереси як емігрантів, так і суспільств, що їх приймають.

Висновки. Аналіз сучасних тенденцій міграційних процесів у Східній Європі в контексті глобалізації доводить, що регіон перебуває під значним впливом глобальних процесів. Основними особливостями є зростання масштабів трудової міграції, інтенсифікація потоків біженців через воєнні дії та соціально-економічні кризи, а також посилення залежності країн від міжнародних міграційних політик. Це свідчить про складну взаємодію локальних та глобальних чинників у формуванні міграційних викликів.

Основні чинники, що зумовлюють міграційні процеси в Східній Європі, охоплюють економічні, соціальні, демографічні та політичні аспекти. До ключових причин належать прагнення до вищого рівня доходів, поліпшення умов життя, забезпечення політичної стабільності, а також наслідки воєнних дій у регіоні. Додатково політики відкритих кордонів та інтернаціоналізації ринків праці в Європейському Союзі сприяють інтенсифікації міграційних потоків.

Оцінювання політичних наслідків міграційних процесів для країн Східної Європи виявило їхню двохаспектність. З одного боку, міграція сприяє

Таблиця 3

Класифікація політичних наслідків міграційних процесів для країн-реципієнтів

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Збільшення кількості висококваліфікованих працівників, що сприяє підвищенню технологічного потенціалу	Культурне різноманіття може призводити до етнічної роздробленості та конфліктів
Оптимальний рівень різноманітності населення сприяє взаємодоповнюваності навичок та підвищенню продуктивності праці	Низька інтеграція іммігрантів через мовні бар'єри та соціальні обмеження
Можливості	Загрози
Формування міжнародних ділових мереж за участю висококваліфікованих іммігрантів	Соціальний демпінг і розвиток прихованого ринку праці
Розширення міжнародного інвестування через використання досвіду та контактів іммігрантів	Виведення фінансових ресурсів іммігрантами до країн походження
Стимулювання інновацій та технологічних удосконалень завдяки іммігрантам-науковцям та інженерам	Зростання соціального напруження через нерівномірний розподіл ресурсів, таких як житло

Джерело: власна розробка автора.

міжнародній інтеграції, розвитку міждержавної співпраці та обміну досвідом у сфері управління міграційними потоками. З іншого боку, вона може створювати деструктивні наслідки, такі як політична нестабільність через посилення соціального напруження, зростання впливу радикальних політичних сил та необхідність адаптації політичних інститутів до нових викликів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Csanyi P. Impact of immigration on Europe and its approach towards the migration (European Union states vs Visegrad group countries). *Journal of Comparative Politics*. 2020. Vol. 13. №2. P. 4–23. URL: <https://www.proquest.com/docview/2416481842?fromopenview=true&pq-origsite=gscholar&sourcetype=Scholarly%20Journals> (date of access: 18.12.2024).
2. Markos V. Az önkéntes és fizetett munkát végző hallgatók családi hátterének és munkaérték preferenciáinak vizsgálata. *Ped Acta*. 2018. Vol. 8. № 2. P. 1–16. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/593623> (date of access: 18.12.2024).
3. Варга Н. І., Гвоздецька Б. Г., Нікон Н. О. Еміграційні настрої молоді Центральної-Східної Європи. *Габітус*. 2020. Вип. 12. № 1. С. 92–96. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.12-1.15>
4. Бучин М. А., Мархайчук Н. О. Міграція як інструмент гібридної війни. *Вісник НТУУ «КПІ». Серія Політологія. Соціологія. Право*. 2022. Вип. 3(55). С. 42–47. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.3\(55\).269540](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.3(55).269540)
5. Яковенко Ю. В. Сучасні тенденції розвитку міграційних процесів: глобальні особливості та наслідки для України. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2020. Вип. 98. DOI: [10.26565/2311-2379-2020-98-08](https://doi.org/10.26565/2311-2379-2020-98-08)
6. Пробоїв О. А., Білецька І. М. Україна в контексті глобальних міграційних процесів. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 54–60. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/11.pdf (дата звернення: 18.12.2024).
7. Денисюк П. Д. Основні тенденції міграційних процесів країн Європи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №4. С. 318–321. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/77>
8. Андрейко В. І. Розвиток міграційних процесів в Європі та Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія»*. 2019. Вип. 2 (41). С. 134–142. DOI: [10.24144/2523-4498.2\(41\).2019.185419](https://doi.org/10.24144/2523-4498.2(41).2019.185419)
9. Договір про заснування Європейської Спільноти від 7 лютого 1992 року (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017 (дата звернення: 18.12.2024).
10. Малиновська О. А. Сучасний розвиток міграційної політики ЄС та міграційні перспективи України. *Демографія та соціальна економіка*. 2021. Вип. 2 (44). С. 92–109. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2021.02.092>
11. Risk Analysis for 2016. Frontex, 2016. URL: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf (date of access: 18.12.2024).

12. Number of recorded deaths of migrants in the Mediterranean Sea from 2014 to 2020. *Statista: website*. URL: <https://www.statista.com/statistics/1082077/deaths-of-migrants-in-the-mediterraneansea/> (date of access: 18.12.2024).

13. Цевух Ю. О., Крупиця А. С. Сучасний стан міграційних процесів у країнах Вишеградської четвірки. *30 років Вишеградської четвірки – економічна оцінка розвитку країн: досягнення, перспективи та уроки для України: Збірник матеріалів круглого столу кафедри менеджменту та Інституту права, економіки та міжнародних відносин, присвячений 30-річчю Вишеградської четвірки* (м. Одеса, 19 лютого 2021 року). Одеса, 2021. С. 77–82.

14. McAuliffe M., Triandafyllidou A. (eds.). *World Migration Report 2022*. International Organization for Migration (IOM). Geneva, 2021. 574 p. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/WMR-2022-EN_1.pdf (date of access: 18.12.2024).

15. Марущак О. Скільки залишиться українців після війни: експерти про скорочення населення та катастрофічне співвідношення жінок і чоловіків. *TCH.ua: вебсайт*. 27.07.2023. URL: <https://tsn.ua/exclusive/skilki-zalishitsya-ukrayinciv-pislya-viyni-eksperti-poyasnili-chomu-skorochuvatimetsya-kilkist-naselennya-2358379.html> (дата звернення: 18.12.2024).

16. Науменко М. В липні цього року чисельність населення України склала 35,8 млн людей, – уряд. *Еспресо: вебсайт*. 2024. URL: <https://espresso.tv/suspilstvo-v-lipni-tsogo-roku-chiselnist-naselennya-ukraini-sklala-358-mln-lyudey-uryad> (дата звернення: 18.12.2024).

17. Андрєєва В. ООН прогнозує скорочення населення України до 15 млн у 2100 році: що на це кажуть в інституті демографії. *Українська правда: вебсайт*. 2024. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/naselennya-ukrajini-mozhe-skorotitis-do-15-milyoniv-u-2100-roci-prognoz-onp-302668/> (дата звернення: 18.12.2024).

REFERENCES:

1. Csanyi, P. (2020). Impact of immigration on Europe and its approach towards the migration (European Union states vs Visegrad group countries). *Journal of Comparative Politics*, 13(2), 4–23. Retrieved from <https://www.proquest.com/docview/2416481842?fromopenview=true&pq-origsite=gscholar&sourcetype=Scholarly%20Journals> [in English].
2. Markos, V. (2018). Az önkéntes és fizetett munkát végző hallgatók családi hátterének és munkaérték preferenciáinak vizsgálata. *Ped Acta*, 8 (2), 1–16. Retrieved from <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/593623> [in Hungarian].
3. Varha, N. I., Hvozdetka, B. H., Nikon, N. O. (2020). Emigratsiini nastroi molodi Tsentralnoi-Skhidnoi Yevropy [Emigration sentiments of the youth of Central and Eastern Europe]. *Habitus – Habitus*, 12 (1), 92–96. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.12-1.15> [in Ukrainian].
4. Buchyn, M. A., Markhaichuk, N. O. (2022). Migrants as a tool of hybrid war. *Visnyk NTUU «KPI». Politohiia. Sotsiologiia. Pravo – Bulletin of NTUU «KPI». Political sci-*

ence. *Sociology. Law*, 3(55), 42–47. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.3\(55\).269540](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.3(55).269540) [in Ukrainian].

5. Yakovenko, Yu. V. (2020). Suchasni tendentsii rozvytku mihratsiynykh protsesiv: hlobalni osoblyvosti ta naslidky dlia Ukrainy [Modern trends in the development of migration processes: global features and consequences for Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriya «Ekonomichna» – Bulletin of the V.N. Karazin Kharkiv National University. Series “Economic”*, 98. DOI: 10.26565/2311-2379-2020-98-08 [in Ukrainian].

6. Proboiv, O. A., Biletska, I. M. (2017). Ukraina v konteksti hlobalnykh mihratsiynykh protsesiv [Ukraine in the context of global migration processes]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and Society*, 10, 54–60. Retrieved from https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/11.pdf [in Ukrainian].

7. Denysiuk, P. D. (2021). Osnovni tendentsii mihratsiynykh protsesiv krain Yevropy [Main trends in migration processes in European countries]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 4, 318–321. DOI: <https://doi.org/10.32782/1524-0374/2021-4/77> [in Ukrainian].

8. Andreiko, V. I. (2019). Rozvytok mihratsiynykh protsesiv v Yevropi ta Ukraina [Development of migration processes in Europe and Ukraine]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu, seriya «Istoriia» – Scientific Bulletin of Uzhgorod University, series «History»*, 2 (41), 134–142. DOI: 10.24144/2523-4498.2(41).2019.185419 [in Ukrainian].

9. *Dohovir pro zasnuvannia Yevropeiskoi Spilnoty vid 7 liutoho 1992 roku (konsolidovana versiya stanom na 1 sichnia 2005 roku) [Treaty establishing the European Community of February 7, 1992 (consolidated version as of January 1, 2005)]*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017 [in Ukrainian].

10. Malynovska, O. A. (2021). Suchasnyi rozvytok mihratsiinoi polityky YeS ta mihratsiini perspektyvy Ukrainy [Modern development of EU migration policy and migration prospects of Ukraine]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and social economy*, 2 (44), 92–109. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2021.02.092> [in Ukrainian].

11. *Risk Analysis for 2016*. (2016). Frontex. Retrieved from https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf [in English].

12. Number of recorded deaths of migrants in the Mediterranean Sea from 2014 to 2020. *Statista: website*. Retrieved from <https://www.statista.com/>

[statistics/1082077/deaths-of-migrants-in-the-mediterraneansea/](https://www.statista.com/statistics/1082077/deaths-of-migrants-in-the-mediterraneansea/) [in English].

13. Tsevkukh, Yu. O., Krupytzia, A. S. (2021). Suchasnyi stan mihratsiynykh protsesiv u krainakh Vyshehradskoi chetvirky [Current state of migration processes in the Visegrad Four countries]. *30 rokiv Vyshehradskoi chetvirky – ekonomichna otsinka rozvytku krain: dosiahnennia, perspektyvy ta uroky dlia Ukrainy: Zbirnyk materialiv kruhloho stolu kafedry menedzhmentu ta Instytutu prava, ekonomiky ta mizhnarodnykh vidnosyn, prysviachenyi 30-richchiu Vyshehradskoi chetvirky – 30 years of the Visegrad Four – economic assessment of the development of countries: achievements, prospects and lessons for Ukraine: Collection of materials of the round table of the Department of Management and the Institute of Law, Economics and International Relations, dedicated to the 30th anniversary of the Visegrad Four* (Odessa, February 19, 2021) (pp. 77–82). Odesa [in Ukrainian].

14. McAuliffe, M., & Triandafyllidou A. (eds.) (2022). *World Migration Report 2022*. International Organization for Migration (IOM). Geneva. Retrieved from https://publications.iom.int/system/files/pdf/WMR-2022-EN_1.pdf [in English].

15. Marushchak, O. (2023). Skilky zalyshytsia ukrainsiv pislia viiny: eksperty pro skorochennia naselennia ta katastrofichne spivvidnoshennia zhinok i cholovikiv [How many Ukrainians will remain after the war: experts on population reduction and catastrophic ratio of women to men]. *TSN.ua: veb-sait – TSN.ua: website*. Retrieved from <https://tsn.ua/exclusive/skilki-zalishitsya-ukrayinciv-pislya-viyni-eksperti-poyasnili-chomu-skorochuvatimsya-kilkist-naselennya-2358379.html> [in Ukrainian].

16. Naumenko, M. (2024). V lypni tsoho roku chyselnist naselennia Ukrainy sklala 35,8 mln liudei, – uriad [In July of this year, the population of Ukraine amounted to 35.8 million people, – the government.]. *Espresso: veb-sait – Espresso: website*. Retrieved from <https://espresso.tv/suspilstvo-v-lipni-tsogo-roku-chiselnist-naselennya-ukraini-sklala-358-mln-lyudey-uryad> [in Ukrainian].

17. Andrieieva, V. (2024). OON prohnozuie skorochennia naselennia Ukrainy do 15 mln u 2100 rotsi: shcho na tse kazhut v instytuti demohrafii [The UN predicts a reduction in the population of Ukraine to 15 million in 2100: what the Institute of Demography says about it]. *Українська правда: вебсайт – Ukrainian Pravda: website*. Retrieved from <https://life.pravda.com.ua/society/naselennya-ukrajini-mozhe-skorotitis-do-15-milyoniv-u-2100-roci-prognoz-oon-302668/> [in Ukrainian].

Political implications of migration processes in the context of global challenges for Eastern European countries

Kuchyk Oleksandr Serhiiovych

Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department
of International Security and Strategic
Studies
Ivan Franko Lviv National University
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9767-9520

Migration processes in Eastern Europe are gaining particular importance in the context of globalization and modern challenges, such as economic inequality, demographic crisis and political instability. The regional context of migration is specific due to historical, socio-economic and political features, but it remains insufficiently researched. In the scientific literature, the issue of the impact of migration processes on the political system of Eastern European countries has not yet received adequate coverage, which necessitates the need for a comprehensive analysis of this phenomenon. The aim of the article is to analyze current trends in migration processes in Eastern Europe, identify key factors that determine them, and assess the political consequences of migration processes for the countries of the region. To achieve the goal of the study, a comprehensive approach was used, which includes quantitative and qualitative analysis, data systematization, a comparative method, as well as methods of analysis and synthesis. The main attention is paid to the assessment of destructive and constructive political consequences of migration processes. The results of the study showed that migration processes in Eastern Europe have both positive and negative political consequences. Positive consequences include the formation of international cooperation and the attraction of highly qualified personnel, which contributes to innovative development. Negative consequences include the exacerbation of social tensions, the risk of growing populism and deepening political polarization. It was found that the impact of migration processes is heterogeneous and depends on the economic and political stability of recipient and donor countries. The article concludes that it is necessary to develop comprehensive policies for managing migration processes that take into account the regional characteristics of Eastern Europe. The authors emphasize that further research into the political consequences of migration processes should contribute to creating conditions for minimizing risks and maximizing the potential of international migration.

Key words: migration policy, socio-cultural adaptation, demographic changes, regional stability, donor countries, recipient countries.